روی موج کوتاه

پادشاه عمان به دیدار پوتین می‌رود

سفر میانجی مذاکرات ایران - آمریکا به مسکو

رسانه‌های عمان و روسیه گزارش دادند که هیثم بن طارق آل سعید، پادشاه عمان، سه‌شنبه این هفته به روسیه سفر و با ولادیمیر پوتین، رئیس جمهور روسیه دیدار خواهد کرد. مسقط اعلام کرد که پوتین پادشاه عمان را برای یک سفر دو روزه به روسیه از دوشنبه آینده دعوت کرده است. بنابر اعلام کرملین، «مسائل جاری بین‌المللی و منطقه‌ای» و بهبود روابط تجاری دو کشور در دستور کار این دیدار قرار دارد. پادشاهی عمان می گوید که این دیدار در چارچوب ارتقای روابط دو کشور عمان و روسیه به شکلی انجام می‌شود که منافع دو کشور برآورده شود. نظر به اینکه عمان میانجی مذاکرات جاری میان ایران و آمریکاست و با توجه به سفر استیو ویتکاف و عباس عراقچی همزمان با دور اول و دوم مذاکرات به روسیه؛ ناظران این سفر را مرتبط با مذاکرات جاری میان تهران و واشنگتن ارزیابی می کنند

نماینده تندرو مجلس:

مذاکره‌کنندگان را از انجام مذاکره منع نخواهیم کرد

نماینده چادگان، فریدن و فریدونشهر در مجلس که از جمله نمایندگان تندرو به شمار می آید، در گفت‌وگویی عنوان کرد: درباره مذاکره فعلی با آمریکا باید بگویم که به طرف غربی خوش‌بین نیستیم، اما با توجه به بیانات اخیر رهبر انقلاب درباره مذاکره غیرمستقیم میان ایران و آمریکا، قطعا مذاکره‌کنندگان را از انجام مذاکره منع نخواهیم کرد. به گزارش ایسنا، اسماعیل سیاوشی، ادامه داد: وزارت خارجه با تکیه بر اصول ثابت انقلاب و نظام جمهوری اسلامی در حال انجام وظیفه است و مسئولین دیگر وزارتخانه‌ها بدانند که فعالیت آنان هیچ ربطی به نتیجه مذاکرات نخواهد داشت. در حال حاضر اولویت کشور موضوعات اقتصادی و معیشتی است.

تحرکات جدید تل آویو همزمان با دور دوم مذاکرات ایران و آمریکا؛

احتمال حمله محدود اسرائیل به تأسیسات هسته‌ای ایران وجود دارد

یک مقام اسرائیلی و دو منبع آگاه روز شنبه به خبرگزاری «رویترز» گفتند که ارتش این رژیم ممکن است حمله‌ای محدود به ایران انجام دهد که به حمایت کمتری از سوی آمریکا نیاز دارد. این حمله بسیار کوچک‌تر از آن چیزی خواهد بود که اسرائیل در ابتدا به واشنگتن پیشنهاد داده بود. یک مقام بلندپایه امنیتی ایران نیز به رویترز گفت که تهران از طرح‌های اسرائیل آگاه است و «با شدت و قاطعیت» به هر گونه حمله‌ای پاسخ خواهد داد. این مقام ایرانی تأکید کرد: «اطلاعات موثقی در اختیار داریم که نشان می‌دهد اسرائیل در حال برنامه‌ریزی برای حمله‌ای گسترده به سایت‌های هسته‌ای ایران است. این ناشی از نارضایتی از تلاش‌های دیپلماتیک جاری درباره برنامه هسته‌ای ایران و همچنین نیاز نتانیاهو به چنین اقدامی برای حفظ آینده سیاسی‌اش است».

سخنگوی شورای نگهبان:

در شورا نسبت به CFT ایراد داشتیم نه درباره کنوانسیون پالرمو

سخنگوی شورای نگهبان، با اشاره به بررسی کنوانسیون‌های CFT و پالرمو در مجمع تشخیص مصلحت نظام، اعلام کرد: شورای نگهبان تنها نسبت به CFT ایراداتی داشته و علت طرح مجدد پالرمو در مجلس، اصرار مجلس بر مصوبه خود در پی ایرادات هیأت عالی نظارت مجمع است. هادی طحان نظیف، در نشست خبری دیروز، ادامه داد: علت اینکه الحاق به کنوانسیون پالرمو در دستور کار مجلس قرار گرفته، ایرادات هیأت عالی نظارت مجمع و اصرار مجلس بر مصوبه خود است؛ ایرادات هیات عالی نظارت از سوی شورای نگهبان به مجلس ابلاغ می‌شود.

واکنش زیباکلام به بیانیه رضا پهلوی در خصوص مذاکرات:

معظم‌له امیدوارند به قدرت برسند!

صادق زیباکلام، استاد دانشگاه، در واکنش به بیانیه رضا پهلوی در آستانهٔ دور دوم مذاکرات در رم، در حساب شخصی خود در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: «در حالی که بسیاری از ایرانیان نگرانند که مبادا کار با ترامپ به درگیری بکشد و مملکت نابود شود، جناب شاهزاده ولیعهد برعکس، از ترامپ می‌خواهند که مبادا با نظام کنار بیایند. امیدوارند که در نتیجه جنگ، دری به تخته‌ای بخورد و معظم له به قدرت برسند؛ ولو آنکه یک تیر چراغ در مملکت سالم نمانده باشد.» یادآور می‌شود، رضاشاه دوم! در آستانه مذاکرات هسته‌ای در بیانیه‌ای ابراز نگرانی کرد که: «مذاکرات هسته‌ای، صلح را به خاورمیانه نخواهد آورد. جمهوری اسلامی با صداقت وارد مذاکره نمی‌شود و از دیپلماسی تنها به‌عنوان ابزاری برای خرید زمان، کاهش فشارها و تحکیم قدرت خود بهره می‌برد.» وی از «ایالات متحده و متحدانش در بریتانیا، فرانسه، آلمان و ایتالیا» خواست: «در کنار ملت ایران بایستید. با مردم ایران همراه شوید و با رژیم افراطی در تهران معامله نکنید.»

ارزیابی بروجردی از سفر خالد بن سلمان به تهران:

عزم عربستان برای بازکردن صفحه جدید در روابط با ایران

عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی با تاکید بر اینکه افزایش روابط ایران و عربستان منشا تحولات مهمی در منطقه می‌شود، گفت: حضور وزیر دفاع عربستان در ایران، نشان‌دهنده عزم این کشور برای باز کردن صفحه جدید در روابط دوجانبه است. علاءالدین بروجردی در گفت‌وگو با ایرنا، افزود: وزیر دفاع عربستان، ولیعهد دوم عربستان است یعنی سومین شخصیت برجسته این کشور محسوب می‌شود و با توجه به اینکه حامل پیام پادشاه عربستان برای مقام معظم رهبری بود طبیعتا با یک ماموریت ویژه به تهران آمد. وی ادامه داد: با توجه به اینکه سیاست ایران داشتن رابطه خوب با همه همسایگان است و عربستان هم یکی از مهمترین کشورهای همسایه محسوب می‌شود، از این سفر استقبال شد و ما هم متقابلاً همین سیاست را دنبال می کنیم که این روابط گسترش یابد و به بهترین شکل جلو برود.

در پایان دور دوم، ایران و آمریکا برای ورود به مرحله بعدی مذاکرات توافق کردند؛

پیشرفت دیپلماسی در نشست رم

دومین دور مذاکرات ایران و آمریکا عصر دیروز در رم ایتالیا به پایان رسید.

سیدعباس عراقچی و استیو ویتکاف، وزیر خارجه ایران و نماینده ویژه رئیس‌جمهور آمریکا، در سفارت عمان که محل مذاکرات تعیین شده بود، به‌طور غیرمستقیم و با واسطه‌گری سفیر عمان گفت‌وگو کردند.

وزیر خارجه کشورمان در پایان دور دوم مذاکرات ایران و آمریکا در رم گفت: امروز حدود چهار ساعت مذاکره داشتیم. در ادامه جلسه گذشته این بار هم جلسه خوبی بود و می‌توانم بگویم مذاکرات رو به جلو است. امروز توانستیم درباره اصول و اهداف به تفاهم بهتری برسیم. قرار شد مذاکرات ادامه پیدا کرده و وارد مرحله بعدی شود و جلسات کارشناسی شروع شود.

سید عباس عراقچی ادامه داد: از چهارشنبه این هفته مذاکرات فنی در سطح کارشناسان در عمان آغاز خواهد شد. طبیعی است که کارشناسان فرصت بیشتری برای این دارند که وارد جزئیات بیشتری برای توافق شوند. ما شنبه آینده در عمان ملاقات خواهیم کرد تا نتیجه کار کارشناسان را بررسی کرده و ببینیم چقدر به توافق نزدیک هستیم.

وزیر امور خارجه تاکید کرد: مذاکرات در فضای سازنده برگزار شد و می‌توانم بگویم رو به جلو است.

وی درخصوص گمانه‌زنی‌ها و شایعات منتشر شده در دور دوم مذاکرات گفت: گمانه‌زنی و تفسیر و تحلیل‌های شخصی یا با اهداف و اغراض مختلف همیشه در هر مذاکره‌ای وجود داشته است؛ اما من هیچ کدام از این گمانه‌زنی‌ها را تایید نمی‌کنم.

عراقچی افزود: آنچه پشت میز مذاکرات می‌گذرد مذاکره برای مذاکرات است وقتی که مذاکرات به نتیجه برسد، نتیجه خودش را نشان خواهد داد. مردم و رسانه‌ها به این گمانه‌زنی‌ها توجه نکنند تا مذاکرات به نتیجه برسد.

وزیر خارجه گفت: آمریکایی‌ها تاکنون هیچ بحث غیرمرتبط با موضوع هسته‌ای را مطرح نکردند. ما گفته‌ایم که مذاکره ما مرتبط با مسائل هسته‌ای است و موضوع دیگری را نمی‌پذیریم.

در همین راستا، اسماعیل بقایی، سخنگوی وزارت امور خارجه نیز در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: «امروز گفت‌وگوهای غیرمستقیم مفیدی میان ایران و آمریکا با وساطت وزیر خارجه عمان در فضایی سازنده برگزار شد. دو طرف توافق کردند گفت‌وگوهای غیرمستقیم را طی چند روز آینده در سطح فنی از سر گیرند و متعاقباً در روز شنبه آینده در سطح دو مذاکره‌کننده ارشد ادامه دهند.»

تأکید طرفین بر دستیابی به توافقی عادلانه، پایدار و الزام‌آور

حساب کاربری وزارت خارجه عمان در شبکه اجتماعی ایکس خبر داد که مذاکرات در چند روز آینده در مسقط ادامه پیدا خواهد کرد و نوشت: «عباس عراقچی و استیو ویتکاف موافقت کرده‌اند که وارد مرحله بعدی مذاکرات شوند؛ مذاکراتی که با هدف دستیابی به توافقی عادلانه، پایدار و الزام‌آور انجام می‌شود؛ توافقی که اطمینان خواهد داد ایران کاملاً عاری از سلاح‌های هسته‌ای باقی بماند و تحریم‌ها لغو شود، در حالی که توانایی توسعه انرژی هسته‌ای صلح‌آمیز خود را حفظ کند.»

این بیانیه ادامه داده است که «تنها از طریق گفت‌وگو و ارتباط شفاف است که می‌توانیم به توافق و درکی معتبر و متقابل برای منافع همه طرف‌های ذی‌ربط در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی دست یابیم.»

نشانه‌هایی که امید به مصالحه را تقویت کردند

چندین دهه است که روابط ایران و آمریکا تحت‌الشعاع اختلافات سیاسی، تحریم‌های اقتصادی و تنش‌های منطقه‌ای قرار گرفته است. با این حال، آغاز مذاکرات اخیر نشان‌دهنده تمایل دو طرف برای عبور از این وضعیت است. در هفته گذشته، فضای دیپلماتیک میان ایران و آمریکا با پیام‌هایی از حسن‌نیت و گاهی هم تهدید همراه بود. ایران با تأکید بر حفظ عزت ملی و حقوق خود وارد مذاکرات شد و طرف آمریکایی هم به نظر می‌رسد درصدد است تا مواضع خود را در قالبی سازنده‌تر ارائه دهد. دور دوم مذاکرات ایران و آمریکا نیز فضایی مثبت و سازنده داشت و امیدها را به مصالحه تقویت کرد. جعفر محمدی در عصر ایران ۵ نکته را در این باره قابل تأمل دانسته است:

۱- هر چند مذاکرات ایران و آمریکا در رم، پایتخت ایتالیا برگزار شد، ولی رم میزبان نبود و فقط مکان مذاکره بود؛ این بار نیز میزبان عمان بود و گفت و گوها در سفارت این کشور در رم و با واسطه گری وزیر خارجه عمان برگزار شد. اگر این مذاکرات به نتیجه برسد و صلح را برای منطقه به ارمغان بیاورد، جایگاه منطقه ای و جهانی عمان، بسیار تقویت خواهد شد. نگاه مثبت مردم ایران به عمان نیز مثبت تر می شود و روابط دو ملت، بیش از هر زمان دیگری مستحکم خواهد شد. حسن نیت عمانی‌ها تابدین جای کار نیز، ستودنی است.

پس از پایان دور دوم مذاکرات؛ حساب کاربری وزارت خارجه عمان در شبکه اجتماعی ایکس خبر داد که مذاکرات در چند روز آینده در مسقط ادامه پیدا خواهد کرد: «عباس عراقچی و استیو ویتکاف موافقت کرده‌اند که وارد مرحله بعدی مذاکرات شوند؛ مذاکراتی که با هدف دستیابی به توافقی عادلانه، پایدار و الزام‌آور انجام می‌شود؛ توافقی که اطمینان خواهد داد ایران کاملاً عاری از سلاح‌های هسته‌ای باقی بماند و تحریم‌ها لغو شود، در حالی که توانایی توسعه انرژی هسته‌ای صلح‌آمیز خود را حفظ کند.»

۲- برگزاری دور اول مذاکرات ایران و آمریکا در عمان، از آن نظر که بالاخره تابو شکست و دو طرف به طور علنی با یکدیگر گفت و گو کردند، حائز اهمیت فراوان بود و ارزش راهبردی داشت. با این حال، در مرحله نخست، موضوعات کلی مورد بحث قرار گرفتند و از این رو، تفاهم اولیه و کلی دور از انتظار نبود. نگرانی از این بود که بعد از بازگشت مذاکره کنندگان به کشورهایشان و بررسی نتایج دور اول، مذاکرات در دور دوم، با موانع جدی روبرو شود خاصه آن که در طول هفته گذشته، مواضع ضد و نقیضی از سوی آمریکا شنیده شد.

با این حال، بعد از ۴ ساعت مذاکره در رم، این نگرانی از بین رفت و با گزارش عراقچی از مذاکرات، مشخص شد که روند، همچنان رو به جلوست و مذاکره کنندگان توانسته اند گام‌های مثبتی برای رسیدن به مصالحه بردارند.

مهم ترین نشانه مثبت بودن روند مذاکرات ۲ چیز است:

اول این که قرار شده کار کارشناسی هیأت‌های فنی طرفین آغاز شود. معنای این سخن آن است که عراقچی و ویتکاف درباره چارچوب اصلی به توافق رسیده اند و حالا قرار است روش اجرای آن توسط هیات‌های فنی بررسی شود. مثلاً ممکن است درباره حد غنی‌سازی توافق شده باشد و حالا باید کارشناسان، روش‌های اجرایی و راستی آزمایی را بررسی کنند یا ممکن است درباره اصل رفع تحریم‌ها توافق شده باشد و کارشناسان باید موانع بانکی و قانونی و ... را مورد مداقه قرار دهند.

دوم این که کارشناسان چهارشنبه کار خود را آغاز می کنند و عراقچی و ویتکاف روز شنبه نتایج کار آنها را بررسی می کنند. این فاصله اندک زمانی نشان می دهد که کار سخت و زمان بری در میان نیست و این، نشانه مثبتی است.

۳- تابدین جای کار، گویا طرفین، هم خط قرمزهای خود را حفظ کرده‌اند و هم از خط قرمزهای مقابل عبور نکرده‌اند. یعنی ایران موفق شده اصل غنی‌سازی را حفظ کند و آمریکا نیز روی عدم دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای پابرجا مانده است. اگر در ادامه مذاکرات نیز این تعامل برقرار باشد، امضای سند صلح، بسیار نزدیک است.

تابدین جای کار، گویا طرفین، هم خط قرمزهای خود را حفظ کرده‌اند و هم از خط قرمزهای مقابل عبور نکرده‌اند. یعنی ایران موفق شده اصل غنی‌سازی را حفظ کند و آمریکا نیز روی عدم دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای پابرجا مانده است. اگر در ادامه مذاکرات نیز این تعامل برقرار باشد، امضای سند صلح، بسیار نزدیک است

۴- مکاتبه رهبر انقلاب و رئیس جمهور روسیه و نیز سفر عراقچی به مسکو قبل از عزیمت به رم هم نشانه قدرتمندی است از این که مذاکرات ایران و آمریکا به خوبی و با سرعت مناسب پیش می‌رود. روس‌ها همواره مخالف عادی سازی روابط ایران و آمریکا بوده‌اند ولی بعد از مکاتبه اخیر، از روند مذاکرات ابراز رضایت کرده‌اند. گواین که تهران توانسته سیاست توازن را برقرار کند و نگرانی روس‌ها را مرتفع یا دستکم مدیریت کند.

حضور رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در رم همزمان با مذاکرات ایران و آمریکا نیز نشان می‌دهد که آژانس به روند مذاکرات خوش‌بین شده است.

۵- هر چند مذاکرات تا این مرحله، حتی بهتر از آنی که تصور می‌شد پیش رفته و طرفین از آن رضایت دارند، ولی سیب سیاست که به هوا پرت می‌شود تا به زمین برگردد، هزار چرخ می‌خورد. بنابراین باید همچنان با نگرانی و دقت روند را پایید خاصه آن که سرسخت‌ترین دشمن مصالحه ایران و آمریکا، یعنی اسرائیل از هیچ کاری برای ایجاد اخلال مضایقه نمی‌کند، هر چند که تابدین جای کار و علی‌الظاهر، ترامپ، ترمز تل‌آویو را کشیده است ولی نمی‌توان احتمال سنگ‌اندازی را منتفی دانست.

در مجموع، تاکنون، امید بر ناامیدی غالب است و امید که تا پایان نیز چنین باشد.

گزارش

چرا واتساپ رفع فیلتر شد، اما دیگر پلتفرم‌ها نه؟

رفع فیلترینگ از مسیر شورای عالی فضای مجازی شدنی نیست

چندین ماه از آغاز به کار دولت جدید می‌گذرد و جز رفع فیلتر واتساپ و گوگل‌پلی، تغییری دیگری در روند فیلترینگ ایجاد نشده است، و به گفته حامد بیدی دولتی که با شعار رفع فیلتر آمد، حالا هیچ برنامه‌ای در این زمینه ندارد.

یک کنشگر فضای مجازی در گفت‌وگو با خبرآنلاین، در پاسخ به این پرسش که با توجه به اینکه واتساپ رفع فیلتر شد اما دیگر پلتفرم‌ها همچنان مسدود هستند، تصمیم‌گیری اصلی در زمینه رفع فیلترینگ در اختیار دولت است یا شورای عالی فضای مجازی، گفت: «دولت اگر بخواهد می‌تواند با یک دستور مستقیم این کار را انجام دهد. از نظر جایگاه و قدرت اجرایی، چنین امکانی وجود دارد و هیچ قانونی هم جلو آن را نمی‌گیرد. البته ممکن است درباره برخی موارد، مثل فیلترینگ تلگرام، دستور قضایی وجود داشته باشد، اما این هم با هماهنگی در سطح شورای سران قوا قابل حل است. در واقع، دولت اگر بخواهد، می‌تواند چنین همگرایی‌ای ایجاد کند. ارجاع مسئله به شورای عالی فضای مجازی در حالی صورت می‌گیرد که اساساً این شورا با فلسفه‌ی محدودسازی اینترنت شکل گرفته است. بنابراین، نباید انتظار داشت نهادی که از ابتدا برای محدودسازی ایجاد شده، رفع فیلتر را در اولویت قرار دهد.»

حامد بیدی گفت: «من فکر می‌کنم دولت در حال حاضر هیچ عزم و اراده‌ای برای رفع فیلترینگ ندارد. پرونده‌ی رفع فیلترینگ در دولت بسته شده است و هیچ انگیزه‌ای نه در دولت، نه در وزارت ارتباطات، و نه در سایر نهادهای اجرایی برای پیگیری این مسئله وجود ندارد. به نظر می‌رسد حتی رفع فیلتر واتساپ و گوگل‌پلی هم صرفاً یک حرکت نمادین و نتیجه‌ی چانه‌زنی برای عبور از فشار اجتماعی بوده است.» به گفته این کنشگر فضای مجازی «هیچ برنامه عملیاتی مشخصی وجود ندارد و سخنانی که از سوی مسئولان شنیده می‌شود، صرفاً برای کاستن از فشار افکار عمومی است. آخرین مصوبه شورای عالی فضای مجازی نیز نشان می‌دهد که دیگر خبری از رفع فیلتر نخواهد بود. در عوض، چند پروژه‌ی تحت عنوان "درگاه حکمرانی پذیر" مطرح شده که بیشتر از آنکه به آزادسازی فضای مجازی کمک کند، به سمت کنترل و محدودسازی بیشتر می‌رود.»

او در ادامه در پاسخ به این پرسش که به نظر شما چرا واتساپ توانست رفع فیلتر شود، اما دیگر پلتفرم‌ها رفع فیلتر نشدند گفت: «دلیل اصلی‌اش این است که واتساپ و گوگل‌پلی در دسته‌ی رسانه قرار نمی‌گیرند. مشکل اصلی با پلتفرم‌هایی است که نقش رسانه دارند. اینستاگرام، توییتر، یوتیوب و سایر پلتفرم‌های رسانه‌ای در چارچوب سیاست‌های فعلی نمی‌گنجند و هیچ نشانه‌ای از عزم برای رفع فیلتر آن‌ها وجود ندارد، مگر اینکه شخص رئیس جمهور مستقیماً وارد عمل شود. همان‌طور که در موضوع مذاکره با آمریکا دولت توانست با هماهنگی سطوح بالای حاکمیت پیش برود، در زمینه‌ی فیلترینگ هم فقط در آن سطح امکان‌پذیر است، نه از مسیر شورای عالی فضای مجازی که اساساً کارکردی معکوس دارد.»

فشار افکار عمومی کم شده است

بیدی در ادامه در مورد نقش رئیس جمهور در این مسئله گفت: «هنوز هم رئیس جمهور از نظر قانونی قدرت رفع فیلتر همه پلتفرم‌ها را دارد. اما به نظر می‌رسد که فشار افکار عمومی کم شده، رسانه‌ها کمتر به این موضوع می‌پردازند و جامعه هم دیگر مثل قبل پیگیر نیست. همین باعث شده دولت مسیر کم‌هزینه‌تر را انتخاب کند و موضوع را به شورای عالی فضای مجازی حواله دهد؛ شورایی که مأموریت اصلی‌اش توسعه‌ی شبکه ملی اطلاعات و کاهش وابستگی به اینترنت جهانی است.»

او افزود: «البته توجه کنید که بحث اینترنت در ایران دو بُعد دارد: یکی فیلترینگ داخلی، و دیگر تحریم‌های بین‌المللی. بسیاری از سرویس‌های اینترنتی جهانی به خاطر تحریم‌ها برای آی‌پی‌های ایرانی در دسترس نیستند. از سوی دیگر، به دلیل نداشتن دسترسی به پرداخت‌های بین‌المللی، نمی‌توانیم از خدمات حرفه‌ای اینترنت استفاده کنیم. بنابراین، اگر قرار باشد مذاکراتی با آمریکا انجام شود، یکی از مطالبات باید رفع تحریم‌های فناوری و خدمات اینترنتی باشد، وگرنه حتی اگر تمام پلتفرم‌ها رفع فیلتر شوند، باز هم نمی‌توانیم از مزایای کامل اینترنت استفاده کنیم.»

بیدی در آخر در پاسخ به این پرسش که اگر در سال ۱۴۰۴ هم هیچ پیشرفتی حاصل نشود، آینده‌ی فضای مجازی ایران را چگونه می‌بینید، گفت: «آینده‌ی این فضا به‌طور مستقیم به مردم، رسانه‌ها و جامعه‌ی مدنی بستگی دارد. اگر فشار مطالبه‌گری ادامه یابد، شاید بتوان امید داشت. اما اگر این روند فعلی ادامه پیدا کند، سیر نزولی در حوزه فناوری شتاب خواهد گرفت. ما همین حالا هم از بسیاری از کشورهای منطقه عقب افتاده‌ایم. حذف از جهان فناوری، در جهانی که فناوری پایه‌ی تمدن است، به معنای حذف تمدنی ایران از نقشه‌ی جهان خواهد بود.»

یادداشت

تغییر رویکرد کشورهای عربی؛ از مخالفت با برجام تا حمایت از توافق جدید ایران و آمریکا

محمدابراهیم ترقی‌نژاد

در حالی که دومین دور مذاکرات ایران و آمریکا پیرامون مسائل هسته‌ای دیروز در رم و با میزبانی عمان برگزار شد، نشانه‌های متعددی از تغییر فضای منطقه‌ای نسبت به روند گفت‌وگوها میان تهران و واشنگتن به چشم می‌خورد. بر خلاف یک دهه پیش و فضای حاکم بر منطقه که با نوعی بی‌اعتمادی و حتی مخالفت پنهان و آشکار برخی کشورهای عربی، به‌ویژه عربستان سعودی، نسبت به برجام همراه بود، اکنون به نظر می‌رسد که همان بازیگران منطقه‌ای نه تنها مانع توافق نیستند، بلکه در مواردی، از آن استقبال و حتی حمایت می‌کنند.

سفر چند روز پیش خالد بن سلمان، وزیر دفاع عربستان سعودی به همراه یک هیات عالی رتبه ۷۰ نفره به تهران و دیدار وی با عالی‌ترین مقامات جمهوری اسلامی ایران و ابلاغ پیام پادشاه این کشور به رهبر انقلاب و گفت‌وگو پیرامون مسائل منطقه‌ای، یکی از نشانه‌های روشن این تغییر رویکرد است. سفر وزیر عربستان سعودی در حالی انجام شد که دور اول مذاکرات ایران و آمریکا نیز هفته پیش در مسقط برگزار شده بود. این هم‌زمانی نه تنها تصادفی نیست، بلکه نشان از هماهنگی‌های آشکار و نانوشته میان قدرت‌های منطقه‌ای برای مدیریت شرایط جدید دارد.

از برجام تا امروز؛ چرا مخالفت عربی در گذشته وجود داشت؟

در سال ۲۰۱۵ و با نهایی شدن توافق برجام، بسیاری از کشورهای عربی خلیج فارس از جمله عربستان سعودی، امارات متحده عربی و بحرین نسبت به این توافق ابراز نگرانی کردند. این نگرانی‌ها عمدتاً ریشه در دو عامل داشت: نخست، بیم افزایش قدرت اقتصادی و نظامی ایران

در پی رفع تحریم‌ها و دوم، نگرانی از خروج تدریجی آمریکا از منطقه در سایه توافق هسته‌ای و تنها ماندن متحدان دیروز در برابر رقیب امروزشان که دست و پایش از زنجیره تحریم‌ها باز شده بود.

در واقع، کشورهای عربی در آن مقطع زمانی احساس می‌کردند که توافق هسته‌ای به تقویت موقعیت ژئوپلیتیکی ایران در منطقه منجر خواهد شد، بدون آنکه نگرانی‌های امنیتی آنان نسبت به نفوذ منطقه‌ای ایران مورد توجه قرار گیرد. از سوی دیگر، برجام در قالبی دوجانبه میان ایران و غرب (به‌ویژه آمریکا) انجام شد، و کشورهای منطقه در حاشیه این توافق قرار داشتند. اما امروز چه چیزی تغییر کرده است؟ به نظر می‌رسد تحولات یک دهه اخیر در منطقه، تحولات ژئوپلیتیکی جهانی، ناکارآمدی سیاست فشار حداکثری در رسیدن به اهداف خود و تبعات اقتصادی ناشی از تنش‌ها موجب شده که بازیگران منطقه‌ای نیز درک تازه‌ای از واقعیت‌های جاری به‌دست آورند. اکنون، بسیاری از کشورهای عربی، به‌ویژه عربستان سعودی، به این نتیجه رسیده‌اند که ثبات منطقه‌ای بدون تعامل با ایران و تنظیم نوعی توافق کلی که شامل ابعاد سیاسی، امنیتی و اقتصادی باشد، ممکن نیست. از سوی دیگر، تاکیدات ایران در حوزه تعامل با کشورهای منطقه و تلاش‌های پی در پی برای متقاعد کردن کشورهای عربی برای گفت‌وگو با تهران و پیشبرد دیپلماسی بالاخص در یک سال اخیر، توانسته بخشی از دیوار بی‌اعتمادی گذشته را کوتاه و روابط خدشه‌دار شده دیروز را ترمیم کند. آغاز فصل تازه‌ای از روابط دیپلماتیک میان تهران و ریاض پس از توافق در پکن، فرصتی را فراهم آورده که امروز در قالب هماهنگی‌های منطقه‌ای برای مدیریت روند مذاکرات ایران و آمریکا نمود یافته است.

جنبه‌های سیاسی و امنیتی حمایت عربی از توافق جدید

در سطح سیاسی و امنیتی، کشورهای عربی اکنون بیش از گذشته نگران بی‌ثباتی داخلی در کشورهای همسایه، رشد تهدیدات غیردولتی و استمرار جنگ‌های نیابتی هستند. تجربه یک دهه درگیری در سوریه، یمن، عراق و لبنان نشان داده که تشدید رقابت ایران و آمریکا، و به تبع آن ایران و کشورهای عربی، نه تنها هیچ یک از بازیگران را به اهداف خود نمی‌رساند، بلکه هزینه‌های امنیتی و اقتصادی فزاینده‌ای به همراه دارد. در این زمینه، به نظر می‌رسد که کشورهای عربی امیدوار باشند که یک توافق جدید، می‌تواند به کاهش تنش‌ها در منطقه و ایجاد فضای مناسب برای تعامل کمک کند و زمینه‌ساز حل و فصل سایر مسائل مورد اختلاف میان ایران و کشورهای منطقه شود.

در این رابطه، عربستان سعودی که در یک دهه گذشته سیاست تقابل را در پیش گرفته بود، به‌صورت آشکاری در سال‌های اخیر تلاش کرده است تا سیاست خارجی خود را از به سمت تعامل تغییر دهد. در این راستا، بهبود روابط با ایران و تلاش برای حل بحران یمن، در راستای مدیریت فضای پرتنش منطقه‌ای صورت گرفته‌اند. از این رو، حمایت عربستان و دیگر کشورهای عربی از روند مذاکرات کنونی میان ایران و آمریکا، نه از سر تغییر ماهوی نگاه به تهران، بلکه به عنوان بخشی از راهبرد کاهش تنش و افزایش ثبات منطقه‌ای تلقی می‌شود.

در کنار دلایل سیاسی و امنیتی، ملاحظات اقتصادی نقش مهمی در تغییر رویکرد کشورهای عربی نسبت به توافق احتمالی جدید با ایران دارد. پس از سال‌ها تجربه تحریم و محدودیت‌های تجاری، اقتصادهای منطقه به‌خوبی دریافته‌اند که ثبات اقتصادی در گرو کاهش خصومت، مدیریت تنش‌های منطقه‌ای و ایجاد امنیت پایدار در خلیج فارس و تنگه هرمز به‌عنوان دالانگاه مدیریت انرژی در جهان است.

از تقابل به تعامل

روند کنونی مذاکرات ایران و آمریکا، اگرچه همچنان با ملاحظات و چالش‌های جدی همراه است، اما در مقایسه با تجربه برجام، در بستری متفاوت در حال شکل‌گیری است. یکی از تفاوت‌های اساسی این روند، همراهی ضمنی یا حتی حمایتی کشورهای عربی، به‌ویژه عربستان سعودی، از اصل گفت‌وگو و توافق است. این همراهی، به گونه‌ای است که شاید بتوان گفت کشورهای عربی اکنون نه تنها مخالف توافق نیستند، بلکه خود بخشی از معادله هستند و می‌کوشند نقش فعال‌تری در تعیین آینده تعاملات منطقه‌ای ایفا کنند.

در نهایت، اگر این روند با موفقیت ادامه یابد، می‌توان امیدوار بود که برخلاف تجربه تلخ برجام که در غیاب حمایت منطقه‌ای و با محوریت بازیگران فرامنطقه‌ای شکل گرفت، توافق جدیدی میان ایران و آمریکا بتواند با همراهی و مشارکت بازیگران بومی، پایه‌گذار نظمی باثبات‌تر و چندجانبه در خاورمیانه باشد.